

UOT 94(479.24)

Ə.Ş.Nəcəfov, A.T.Kərimli
ADPU-nun Ağcabədi filialı
elizade.necefov@bk.ru, kerimli_anar@mail.ru

TARİXİMİZİN HƏR SƏHİFƏSİ BİZİM ÜÇÜN ƏZİZDİR

Açar sözlər: Qarabağ Universiteti, tarix, münaqişə, sərəncam, filial

Məqalədə Xankəndi Pedaqoji Universitetinin yaranma və inkişaf tarixi əks olunmuşdur. Qeyd olunmuşdur ki, bu tədris ocağı ötən illər ərzində çox mürəkkəb və çətin şəraitdə müxtəlif adlarla 1969-1972-ci illərdə API-nin filialı, 1973-1989-cu illərdə müstəqil institut, 1989-1991-ci illərdə Gəncə Pedaqoji İnstitutunun tərkibində, 1991-1992-ci illərdə API-nin Şuşa fakültəsi, 1992-2000-ci illərdə API-nin Şuşa filialı, 2000-2014-cü illərdə AMİ-nin Ağcabədi filialı və nəhayət, 2015-ci ildən indiyə kimi ADPU-nun Ağcabədi filialı kimi uğurla fəaliyyət göstərir.

Müəlliflər Prezidentin sərəncamı ilə yaradılan Xankəndi Dövlət Universitetinin Qarabağın, ümumilikdə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında əhəmiyyətli rol oynayacağını xüsusi vurğulamışlar.

A.Ш.Наджафов, А.Т.Каримли

НАМ ДОРОГА КАЖДАЯ СТРАНИЦА НАШЕЙ ИСТОРИИ

Ключевые слова: Карабахский университет, история, конфликт, распоряжение, филиал

В статье отражена история создания и развития Ханкендического Педагогического Университета. Было отмечено, что этот учебный центр в последние годы находился в очень сложных и трудных условиях, под разными названиями: в 1969-1972 годах - филиал АПИ, в 1973-1989 годах - независимый институт, в 1989-1991 годах - в составе Гянджинского педагогического института. 1991 г. - Успешно работает на Шушинском факультете АПИ в 1992 г., Шушинском филиале АПИ в 1992-2000 гг., Агджабединском филиале АМИ в 2000-2014 гг. и, наконец, Агджабединском филиале АДПУ с 2015 г. по настоящее время.

Авторы особо подчеркнули, что Ханкендический Государственный Университет, созданный по распоряжению президента, будет играть важную роль в общественно-политической жизни Карабаха и Азербайджана в целом.

A.Sh.Najafov, A.T.Karimli

EVERY PAGE OF OUR HISTORY IS DEAR TO US

Keywords: *Karabakh University, history, conflict, order, branch*

The history of the establishment and development of Khankendi Pedagogical University is reflected in the article. It was noted that this educational center was in very complex and difficult conditions during the past years, under different names: a branch of API in 1969-1972, an independent institute in 1973-1989, a part of Ganja Pedagogical Institute in 1989-1991, 1991 -Successfully working as the Shusha faculty of API in 1992, Shusha branch of API in 1992-2000, Agjabedi branch of AMI in 2000-2014 and finally Agjabedi branch of ASPU from 2015 to now shows.

The authors specially emphasized that the Khankendi State University, established by the order of the President, will play an important role in the social and political life of Karabakh and Azerbaijan in general.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin keçmiş Xankəndi filialının təşkilindən 55, həmin filialın müstəqil İnstitutu çevrilməsindən isə 51 il keçir. Əsas cəhət budur ki, bu tədris ocağı ötən illər ərzində çox mürəkkəb və çətin şəraitdə, müxtəlif adlarla 1969-1972-ci illərdə API-nin filialı, 1973-1989-cu illərdə müstəqil institut, 1989-1991-ci illərdə Gəncə Pedaqoji İnstitutunun tərkibində, 1991-1992-ci illərdə API-nin Şuşa fakültəsi, 1992-2000-ci illərdə API-nin Şuşa filialı, 2000-2014-cü illərdə AMİ-nin Ağcabədi filialı və nəhayət, 2015-ci ildən indiyə kimi ADPU-nun Ağcabədi filialı kimi uğurla fəaliyyət göstərir. Bu tədris ocağının tarixinə qısa ekskursiya etməklə onun maraqlı inkişaf yolu ilə daha ətraflı tanış olmaq mümkündür.

Əvvəla qeyd etməliyik ki, Azərbaycanın ali təhsil müəssisələri içərisində Xankəndi Pedaqoji İnstitutu və onun Azərbaycan şöbəsinin bazası əsasında yaradılmış və müxtəlif adlarla indiyənə kimi fəaliyyət göstərmiş tədris müəssisələri özünəməxsus yer tutur. Bu ali məktəb Qarabağda ərazi cəhətdən ona bitişik və yaxın olan rayonların bölgə gənclərinin ali pedaqoji təhsilə cəlb olunmasında, ali məktəb tariximizdə təhsilimizə şərəfli xidməti və 30 ildən çox köçkünlük həyatı yaşaması ilə fərqlənir.

Keçən əsrin 70-ci illərində Naxçıvan MR-da və keçmiş DQMV-də API-nin filiallarının açılması məqsədyönlü bir dövlət tədbiri kimi bu bölgələrdə yerləşən ümumtəhsil məktəblərinin ali pedaqoji təhsilli mütəxəssislərə olan ehtiyacını aradan qaldırmaq üçün həyata keçirilmişdir.

Bu məqsədlə də Azərbaycan KP MK-nın tapşırığı ilə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti 10 aprel 1969-cu il tarixdə (N 143) bu məsələni müzakirə edərək qərara alır:

1. Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinə tapşırılsın:

a) 1969-cu il üçün qəbul planı 950 nəfər olmaqla, 1969-1970-ci dərs ilindən Stepanakert (Xankəndi) şəhərində V.İ.Lenin adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun filialını təşkil etsin. İnstitutun Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti Ümumtəhsil məktəblərinin müəllim kadrlarına tələbatını təyin etmək məqsədi ilə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti qərara alır: Stepanakert (Xankəndi) şəhərində Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun filialı təşkil edilsin.

b) 1969-cu il üçün filiala ixtisaslar üzrə qəbul planını Respublika Dövlət Plan Komitəsi ilə razılaşdırıb təsdiq etsin.

2. Nəzərə alınsın ki, Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin İcraiyyə Komitəsi filialın yerləşməsi üçün ümumi faydalı sahəsi 1976 kv.m olan binalar, şəhərin yataqxanalarında yerlər, dəvət edilmiş müəllimlər üçün lazımı miqdarda mənzil ayırır (1, s.430).

Beləliklə, 1969-1970-ci tədris ilindən API-nin Xankəndi filialı fəaliyyətə başlayır. Bir neçə ildən sonra, yəni DQMV-nin təşkilinin 50 illik yubileyi günlərində Xankəndi filialının maddi-texniki bazası əsasında o zaman respublikaya rəhbərlik edən Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin göstərişi ilə Azərbaycan hökuməti 28 noyabr 1973-cü il tarixli qərarla Xankəndi Pedaqoji İnstitutunu təşkil etdi.

Bu məqsədlə Stepanakert, indiki Xankəndi şəhərində pedaqoji institutun təşkil edilməsi haqqında Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti qərara alır:

1. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti və respublikanın ona yaxın olan rayonlarını ixtisaslı müəllim kadrları ilə təmin etmək məqsədilə Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinə bir vəzifə olaraq tapşırılsın.

a) Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun Stepanakert filialı əsasında Stepanakert Pedaqoji İnstitutu təşkil etsin və burada tələbələrin təlimi rus, Azərbaycan və erməni dillərində aparılsın.

b) Yeni açılan institutda normal təlim prosesinin aparılmasını təmin edən lazımı tədbirlər görsün.

2. DQMV Zəhmətkeş Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin belə bir məlumatı nəzərə alınsın ki, Stepanakert Pedaqoji İnstitutunun fəaliyyətini genişləndirmək üçün lazımı şərait yaradan əlavə sahə ayırmışdır.

3. Azərbaycan SSR Maliyyə Nazirliyinə tapşırılsın ki, Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi ilə birlikdə respublikanın 1974-cü il büdcəsində Stepanakert Pedaqoji İnstitutunun təşkili ilə əlaqədar xərclər smetasını nəzərdən keçirsin və bütün başqa məsələləri həll etsin, institutun inkişafı üçün lazımı vəsait nəzərdə tutsun (2, s.164).

İnstitut təşkil edilərkən burada üç dildə – Azərbaycan, rus və erməni dillərində ali pedaqoji təhsilli kadr hazırlığına başlanılır. Bu tələb də əhalinin milli tərkibi və ərazinin profilindən irəli gəlirdi. Beləliklə, Xankəndi Pedaqoji İnstitutu 20 ilə yaxın bir dövrdə Xankəndində qarşıya qoyulmuş vəzifə-

sini müvəffəqiyyətlə yerinə yetirdi.

Yuxarı Qarabağda 1988-ci ilin fevral ayının 13-də baş verən erməni qiyamına kimi Xankəndi Pedaqoji İnstitutu ölkə üzrə 5 mindən çox ali təhsilli mütəxəssis hazırlamışdır.

Beləliklə, fəaliyyətə başlamasından 20 il keçəndən sonra Xankəndində başlayan milli münaqişə və erməni terrorunun ilk zərbələri Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun kollektivindən də yan keçmir. 1988-ci il may ayının 16-da institutun Azərbaycan şöbəsinin müəllim və tələbələri Xankəndi şəhərindən qovulur. Pedaqoji kollektiv Şuşa şəhərində müvəqqəti sığınacaq tapır. İkinci dəfə, yəni 6 iyun 1988-ci il tarixdə Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun Azərbaycan şöbəsinin kollektivi M.Əzizbəyov adına Şuşa Mədəni-Maarif Texnikumunun tədris və yataqxana binasında yerləşdirilir. Pedaqoji kollektiv dərslərini çox çətinliklə Şuşada başa vurur. Bu qovulmadan sonra ermənilərə cavab olaraq, Mədəni-Maarif texnikumunun erməni şöbəsinin tələbələri (1984-cü ildən fəaliyyət göstərirdi) və Şuşada yaşayan ermənilər Şuşanın qeyrətli oğul və qızlarının köməkliyi ilə Şuşadan qovuldular. Həmin günlər Yuxarı Qarabağda fəaliyyət göstərən Xüsusi İdarəetmə Komitəsinin (SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətini 1989-cu il yanvar ayının 12-də verdiyi fərmanla yaradılmışdır) sədri Arkadi Volski 26 iyun 1988-ci il saat 14:00-da Şuşa Mədəni-Maarif Texnikumunda Şuşa rayon ictimaiyyəti və institutun müəllimləri ilə keçirdiyi görüşdə iştirakçılara yalandan söz verdi ki, Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun tələbələri növbəti dərslərini Xankəndində, öz tədris binasında başlayacaqlar. Lakin vaxt keçdikcə gündən-günə Qarabağ dünyü getdikcə çətinləşirdi.

Həmin dövrdə Yuxarı Qarabağda azərbaycanlı əhalinin başına gətirilən dəhşətli faciələrin real mənzərəsini bir qədər sonra Ümummilli Lider Heydər Əliyev belə müəyyən edəcəkdi: “Axı necə olur ki, bir tərəfdən deyirlər, DQ problemini sərhədləri dəyişdirməklə həll etmək olmaz. Digər tərəfdən isə Xüsusi İdarəetmə Komitəsi yaradılır. O da DQMV-ni Azərbaycanın tabeçiliyindən çıxarır?” (5, s.13).

Vaxtilə bəziləri üçün acı olan bu sözlər təəssüf ki, həqiqətə çevrildi və tarixi bir kəlam kimi 30 il, Qarabağ azad olunana qədər öz siyasi aktuallığını saxladı.

Vilayət ermənilərinin “Rədd olun gedin”, “Türklərə ölüm”, “Qarabağ bizimdir” kimi şüarları ilə İnstitutun Xankəndindən qovulmuş Azərbaycan şöbəsinə Şuşada bir müddət həmin institutun prorektoru professor Nəcəf Quliyev rəhbərlik etdikdən sonra şöbə başsız qaldı.

1988-1989-cu dərslərinin əvvəlində Azərbaycan şöbəsinə müvəqqəti rəhbərlik Təhsil Nazirliyi tərəfindən İnstitutun müəllimi dosent Raqub Kərimova tapşırılır və dərslərinin əvvəlində tələbələr bir ay müddətində Ağdam rayonunun Quzanlı kəndində pambıq yığımında iştirak edirlər.

Respublikanın və Muxtar Vilayətin ovaxtkı rəhbərliyinin təqdimatlarına əsasən SSRİ Nazirlər Sovetinin sədri N.Rijkov Sovet Azərbaycanının 60 illiyi adına Xankəndi Pedaqoji İnstitutunu müvəqqəti bağlamaq haqqında 14 oktyabr 1988-ci il tarixdə 2 maddədən ibarət 1208 sayılı qərar imzaladı və bu işi yerinə yetirmək SSRİ Xalq Təhsili Komitəsinə, Azərbaycan və Ermənistan Nazirlər sovetinə tapşırıldı.

17 oktyabr 1988-ci il tarixdə SSRİ Təhsil Komitəsinin sədr müavini Q.F.Qusev Nazirlər Sovetinin qərarının yerinə yetirilməsi haqqında 6 maddədən ibarət 386 sayılı qərar verir. Qərarın ikinci maddəsində Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun müvəqqəti (2 il müddətinə) bağlanması ilə əlaqədar olaraq Azərbaycanın təhsil naziri M.R.Məmmədova və Ermənistanın təhsil naziri S.T.Axumyana tapşırılır ki, institutun tələbələri 1988-ci ilin noyabr ayının 1-ə kimi Azərbaycanda Gəncənin, Ermənistanda Yerevanın, Leninkanın və Kirovakanın pedaqoji institutlarına köçürülsünlər (8, s.122).

Qəbul olunmuş bu qərarı erməni şöbəsi “tanımadı” və həmişə olduğu kimi, gündəlik dərslərini Xankəndində institutun öz binasında davam etdirildilər. Azərbaycanın təhsil naziri professor M.R.Məmmədov və onun müavini Y.Kratkov isə Azərbaycan şöbəsi tələbələrinin bir hissəsini Gəncəyə, yəni qərarla göstərilən yerə, digər hissəsini isə Y.Məmmədəliyev adına Naxçıvan Pedaqoji İnstitutuna göndərmək qərarına gəlirlər. Sanki Qarabağ qiyamını elə bu azərbaycanlı tələbələr başlayıbmiş, ona görə də onları Xankəndindən, mədəni qaydada Qarabağdan kənarlaşdırmaq əsas məsələyə çevrilir. Bu tələbələri qiyamçı kimi tanıyaraq mövcud hökumət onların Bakıya köçürülməsinə qəti razi olmadı.

Qərəzli qəbul olunmuş bu qərardan hiddətlənən Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun pedaqoji kollektivi və kollektivə rəhbərlik edən dosent R.Kərimov bu təyinatə əməl etməyərək bir gün sonra mərhum dosent Süleyman Zeynalov və bir neçə müəllim Ağdam rayon partiya komitəsinin keçmiş III katibi Cəmilə Kazımovanın iş otağında Təhsil Naziri M.R.Məmmədovla görüşərək pedaqoji kollektivin iki institut arasında bölünməsinə qəti etirazlarını bildirirlər. Ona məlumat verilir ki, bu fikir professor-müəllim heyətinin qəti qərarıdır.

Təhsil Naziri M.R.Məmmədovun professor-müəllim heyətinə iki gündən sonra cavabı bu olur ki, nazirlik Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun Azərbaycan şöbəsinin bütövlükdə Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutuna köçürülməsinə etiraz etmir. Nəhayət, bu göstəriş Təhsil Nazirliyinin 18 oktyabr 1988-ci ildə verdiyi 121 sayılı qərarı isə rəsmiləşir. 14 maddədən ibarət olan bu qərarla Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun rektoru K.Q.Qurbanova tapşırılır ki, Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun azərbaycanlı tələbələrini qəbul edərək onların tədris prosesinin təşkilinə başlasın. 1988-ci il noyabr ayının 20-də bu qərardan irəli gələn vəzifəni yerinə yetirmək üçün H.Zərdabi adına

Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun rektoru və başqa nümayəndələr Ağdam rayonunda Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun müəllim və tələbələri ilə görüş keçirdilər. Müşavirədə Gəncədən gələn nümayəndələr tələbələri qəbul etməyə hazır olduqlarını Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun nümayəndələrinə bildirərək, onu da qeyd etdilər ki, həm ümumi rəhbər dos. R.Kərimovun, həm də fakültə dekanları dos. M.Alicanovun, dos. M.Vəliyevin, dos. N.Şəfiyevin səlahiyyətləri ləğv edilmişdir (7, s.11)

Beləliklə, 1200 tələbə və 100 nəfərlik professor-müəllim heyəti 22-25 noyabr tarixlərdə dərslərə başlamaq üçün Gəncəyə gəlirlər. Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun rektoru K.Qurbanov 22 oktyabr 1998-ci ildə Təhsil Nazirliyinin 18 oktyabr 1988-ci il tarixli qərarını əsas tutaraq Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun müvəqqəti bağlanması ilə əlaqədar olaraq bu İnstitutun Azərbaycan şöbəsinin professor-müəllim heyətini 2 il müddətinə müsabiqə elan etmədən müvafiq kafedralarda ixtisaslarına uyğun işlə təmin olunmaları haqqında 1/179 sayılı əmr imzalayır (7, s.12).

Faktiki olaraq Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun azərbaycanlı tələbələri 25 oktyabr 1988-ci il tarixdə H.Zərdabi adına Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunda dərslərə başlayırlar.

Bir tədris ili burada təhsil alan tələbələr və Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun müəllimlərinə artıq hər şey tam aydın olur. Onlara bu da məlum olur ki, hadisələr belə davam etsə, tezliklə Xankəndinə qayıtmaq boş xülyədir. Ona görə də məsələni həll etmək yenə də pedaqoji kollektivin öz üzərinə düşür, həm professor müəllim heyəti, həm də tələbələr təhsillərini Şuşa şəhərində davam etdirmək arzusunda olduqlarını lazımi təşkilatlara bildirsələr də, bir kömək olmadığına görə açıq mitinq formaları ilə mübarizəyə başlayırlar.

Çox çətinliklə də olsa, 1989-cu ilin oktyabr ayının 25-də pedaqoji kollektiv Şuşa şəhərinə qayıdır və bir gün sonra tələbələr dərslərdə iştirak edirlər. Bəlkə də bu təsvir mənasız görünə bilər. Lakin unutmamaq olmaz ki, həmin günlər Şuşada müharibə gedirdi. Bu gün ora gedən tələbə və ya müəllim sabah geri qayıtmaya da bilərdi. Necə də ki oldu; tələbə Elsevərin başını vertolyot apardı, Mürşüd və Sara müəllimə vertolyotda vuruldu, İncilab müəllim həlak oldu, daha 4 tələbə məzun döyüşlərdə, Vətənin müdafiəsində həlak oldu.

Bu qayıdışın özü də pedaqoji kollektivə baha başa gəlir. Əvvəla, bu qayıdışda 100-ə yaxın tələbə Şuşaya qayıtmır, ikinci, geri qayıtmaq üçün mitinq keçirən tələbə və müəllimlərin ən fəallarını müxtəlif təşkilatlar götürməyə çalışır, əsassız olaraq izahatlar tələb edirlər. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, dos. Z.Hüseynov, dos. Ə.Əhmədov, dos. Ş.Quliyeva, dos. İ.Quliyev, dos. R.Kərimov, dos. M.Alicanov, dos. M.Vəliyev və dos. N.Şəfiyev öz tarixi xidmətlərini vətəndaş qeyrətilə yerinə yetirərək Azərbaycan şöbəsini təkrar Şuşaya qaytararaq onun fakültə kimi fəaliyyət göstərmə-

sinə nail olurlar.

Beləliklə, tələbələr Şuşada dərslərə başlayandan 15 gün sonra çarəsiz qalan Respublikanın Təhsil Nazirliyi keçmiş Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun Azərbaycan şöbəsinin N.Tusi adına ADPU-nun Şuşa fakültəsi kimi fəaliyyət göstərməsinə razılıq verir (7, s.13).

Demokratik qüvvələrin, müəllim və tələbələrin, fakültənin gələcək rəhbərlərinin birgə işlərinin nəticəsi kimi Respublikanın Təhsil Nazirliyi Şuşa şəhərində Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun Azərbaycan şöbəsini təşkil etmək məqsədi ilə müəllim və tələbələrin təşəbbüslərini əsas tutaraq burada N.Tusi adına ADPU-nun Şuşa fakültəsinin açılması haqqında əmr verdi. Təhsil Naziri professor R.B.Feyzullayevin 01 noyabr 1989-cu ildə imzaladığı 1160 a sayılı əmrdə yazılırdı: “Keçmiş Sovet Azərbaycanının 60 illiyi adına Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun hazırda Gəncə şəhərində təhsil alan tələbələrinin yerləşdirilməsi və təhsilinin təşkil edilməsi məqsədi ilə SSRİ Dövlət Təhsil Komitəsinin “Ali təhsil müəssisələri haqqında” 7 iyul 1989-cu il tarixli 565 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş əsasnaməyə istinad edərək keçmiş Şuşa internat məktəbinin maddi-texniki bazasında Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Şuşa fakültəsi təşkil edilsin” (7, s.6).

Həmçinin qərarda göstərilirdi ki, fakültədə Riyaziyyat, Azərbaycan dili və ədəbiyyat, Tarix, İbtidai təhsilin pedaqogikası və metodikası ixtisasları üzrə mütəxəssislər hazırlansın. Doqquz bənddən ibarət olan bu əmrin icrasına nəzarət Təhsil Nazirliyinin ali məktəblər idarəsinə və API-nin rektoru professor S.R.Aslanova həvalə edilmişdi. İnstitutun rektoru professor S.R.Aslanov bu qərara uyğun olaraq 15 noyabr 1989-cu il tarixdə 3/636 sayılı xüsusi əmr verir.

Dosent M.Alicanovu fakültəyə dekan təyin edir və Təhsil Nazirinin əmrində göstərilən ixtisaslardan əlavə daha bir ixtisas “Ümumi texniki fənlər və əlavə əmək” ixtisası üzrə də mütəxəssis hazırlığına razılıq verir.

Şuşa fakültəsinin ömrü bir il iki ay olsa da, bu müddətdə fakültə rəhbərliyi göstərilən ixtisaslar və qruplar üzrə tələbə qəbulu planını müvəffəqiyyətlə həyata keçirir. Fakültənin normal fəaliyyət göstərməsi üçün çox işlər görülür; tədris binası tamamilə əsaslı şəkildə təmir edilir, professor-müəllim və tədris köməkçi heyətin tərkibi yeni, gənc mütəxəssislərlə tamamlanır. Qısa vaxt ərzində Şuşa fakültəsində görülən işləri nəzərə alan Şuşa rayon XDS İcraiyyə Komitəsinin və Təhsil Nazirliyinin təkliflərini nəzərə alaraq Şuşa fakültəsinin əsasında API-nin Şuşa filialının təşkili haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Sovetinin sədri H.Həsənov 23 r sayılı sərəncam imzalayır. Qərarda Respublikanın Təhsil Nazirliyinə, Plan komitəsinə, Maliyyə Nazirliyinə tapşırılır ki, Şuşa filialının maliyyələşdirilməsini təmin etsinlər. Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin bu sərəncamını yerinə yetirmək məqsədi ilə Respublikanın Təhsil Naziri professor, R.Fey-

zullayev ADPU-nun Şuşa fakültəsinin Şuşa filialına çevrilməsi haqqında 22 fevral 1991-ci il tarixdə 116 sayılı əmr verdi. Bu əmr 22 maddədən ibarət olub, filialın təşkili və fəaliyyəti üçün demək olar ki, bütün sahələri və tələb olunan hər şeyi kifayət qədər əhatə edirdi. Əmrdə göstərilirdi ki, filialın nümunəvi əsasnaməsi tərtib edilsin, Təhsil Nazirliyinin ayrı-ayrı şöbələrinə, ali məktəblər idarəsinə, plan iqtisad idarəsinə, elmi pedaqoji kadrların hazırlanması idarəsinə, Tədris ədəbiyyatı və nəşriyyatlar idarəsinə, maddi-texniki və sosial inkişaf baş idarəsinə və başqa idarələrə tapşırılırdı ki, Şuşa filialını öz sahələri üzrə təmin etsinlər.

Həmçinin təklif olunurdu ki, institut filialları üçün mövcud olan normativ sənədlər əsasında Şuşa filialının kompüter texnikası, təlimin texniki vasitələri, tədris laboratoriyaları, fənn kabinələri və digər ləvazimatlarla təmin olunması üçün tədbirlər planı hazırlansın və həyata keçirilsin. ADPU-nun rektoru professor S.R.Aslanov da öz növbəsində bu qərarlardan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün 4 maddədən ibarət əmr verir.

Doğrudan da bu məsul şəxslər 2 ay müddətində verilən tapşırıqların öhdəsindən layiqincə gələrək hazırlanmış planı rektorluğa və Təhsil Nazirliyinin müvafiq şöbələrinə təhvil verirlər. Ona görə də institutun rektoru S.R.Aslanov 1991-ci il aprel ayının 1-də Şuşa filialında struktur dəyişikliyinə aparılması və ştat cədvəli əsasında fakültə, kafedra, şöbə və bölmələrin tərkibini müəyyənləşdirmək üçün 1/183 sayılı əmr imzalayır. Bu əmrdə dosent Mail Alıcanov direktor, dosent Zəfər Hüseynov tədris və elmi işlər, Səyyar Əliyev isə inzibati-təsərrüfat işləri üzrə direktor müavinləri təyin edilirlər (8, s.242).

Eyni zamanda 3 fakültə təşkil edilir: Fizika-riyaziyyat fakültəsinə fizika-riyaziyyat elmləri namizədi, dos. Nəsim Şəfiyev, Tarix-filologiya fakültəsinə dos. Rəqub Kərimov, Pedaqoji fakültəyə isə dos. İslam Həşimov dekan təyin edilirlər. İxtisas fənləri üzrə 9 kafedra təşkil edilir. “Ümumi riyaziyyat” kafedrasına dos. Cəfər Zeynalov, “Fizika və UTF” kafedrasına professor Əbülfət Rüstəmov, “Ədəbiyyat və onun tədrisi metodikası” kafedrasına professor Kamil Quliyev, “Dilçilik və onun tədrisi metodikası” kafedrasına dos. İlhami Cəfərsoylu, “SSRİ tarixi” kafedrasına dos. Yusif Fərzəliyev, “Ümumi tarix” kafedrasına dos. Kazım Mirzəyev, “Pedaqogika və psixologiya” kafedrasına dos. Mirələm Vəliyev, “Sosial-siyasi elmlər” kafedrasına dos. Yusif Ağayev, “Bədən tərbiyəsi” kafedrasına isə baş müəllim İsa Qasimov müdir təyin edilirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, bu əmrlə müvafiq kafedralarda 30 müəllim, 14 nəfər tədris köməkçi heyət də işə qəbul edilmişdir. Filialın professor-müəllim heyətinin 21 nəfərinin elmi dərəcəsi olmuşdur.

Qarabağda məlum hadisələrin kəskinləşməsi nəticəsində Şuşa şəhəri rus-erməni qoşun birləşmələri tərəfindən mühasirəyə alınandan sonra dər

keçməyin mümkün olmadığını görə Şuşa filialının rəhbərliyi dərsləri Aran Qarabağda, Ağcabədi rayonunda təşkil edir. Həmin vaxtdan, yəni 1992-ci ildən indiyə kimi – 30 ildən artıq bir dövrdə Şuşa filialı bu rayonda peşə məktəbinin binasında yerləşir və fəaliyyət göstərir. Məlum olduğu kimi, Ümummilli lider Heydər Əliyevin 2000-ci il 13 iyun tarixli 349 sayılı “Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında” imzaladığı Fərmanı ilə Şuşa filialının bazasında Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun Ağcabədi filialı təşkil edildi (6, s.1) Beləliklə, Şuşa filialının bazası əsasında yaranmış yeni filial AMİ-nin Ağcabədi filialı adı ilə 2015-ci ilə kimi öz fəaliyyətini davam etdirdi.

2000-2001-ci tədris ilində AMİ-nin özünə 1000, filiallara isə heç bir fərq qoyulmadan hər birinə iki ixtisas üzrə 100 nəfər tələbə qəbulu planı verildi. Fərmana əsasən həm AMİ-də, həm də onun filiallarında bakalavr üzrə kadr hazırlığı, yalnız əyani şöbədə olmaqla, iki ixtisas üzrə müəyyənləşdirilmişdir: “Məktəbəqədər təhsilin pedaqogika və metodikası”, “İbtidai təhsilin pedaqogika və metodikası”. Bundan əlavə filiallarda əlavə təhsil üzrə də kadr hazırlığı nəzərdə tutulurdu.

Bu göstəriş Təhsil Nazirliyinin 8 yanvar 2001-ci il tarixli 882/01-11-24 sayılı məktubu ilə icra olunmağa başladı. Bu göstərişə əsasən Ağcabədi filialında vəziyyət belə olmuşdur: metodika və məktəbəqədər ixtisasları Ağcabədi filialına verilmiş, Riyaziyyat, Tarix, Ədəbiyyat fakültələrində təhsil alan tələbələr isə ADPU-nun tabeçiliyində müvəqqəti yaradılmış “Ağcabədi tədris məsləhət məntəqəsi”ndə saxlanılmışdı. Filial fəaliyyətə başlayanda onun bir Pedaqoji fakültəsi və “Pedaqogika və psixologiya” kafedrası mövcud idi. Beş il sonra isə “Riyaziyyat və onun tədrisi metodikası”, “Ana dili və onun tədrisi metodikası” kafedraları da təşkil olunmuşdur. 2004/2005-ci tədris ilində filialda bir fakültə və 4 kafedra, “Ana dili, ədəbiyyat və onların tədrisi metodikası”, “Riyaziyyat, fizika və onların tədrisi metodikası”, “Ümumi elmi fənlər” və “Humanitar fənlər” kafedraları fəaliyyət göstərməyə başladı. 2004/2005-ci tədris ilində filiala əyani şöbə üzrə əlavə iki ixtisas – “Tarix”, “Riyaziyyat və fizika” ixtisasları üzrə tələbə qəbulu keçirilmişdir.

Filialda 2015-ci ildə 4 kafedra fəaliyyət göstərmişdir. Həmin kafedralar “Xüsusi, ümumelmi fənlər” kafedrası, “Humanitar elmlər” kafedrası, “Azərbaycan dili, ədəbiyyatı və onların tədrisi metodikası” kafedrası və “Riyaziyyat, fizika və onların tədrisi metodikası” kafedrası olmuşdur. 2001-2009-cu ildən təhsilin “Bakalavr” pilləsi ilə yanaşı, filialda İxtisaslaşmış fənn kabinetləri, İxtisasartırma və yenidən hazırlanma fakültəsi də fəaliyyət göstərmişdir. Filialın dislokasiyasına daxil edilmiş, əvvəllər 10, sonralar isə 8 rayonun pedaqoji işçilərinin ixtisasının yenidən artırılması müvəffəqiyyətlə aparılmış, 2009-cu ilə kimi fakültədə 507 nəfər

yenidən hazırlanma, 3440 nəfər isə ixtisasartırma kurslarından keçmişdir.

Beləliklə, 2015-ci ildən yenə də Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə qoşularaq onun Ağcabədi filialı adlanan bu tədris müəssisəsi və rəsəlik baxımından AMİ-nin Ağcabədi filialı adı ilə 15 il fəaliyyət göstərmiş və bu dövr ərzində pedaqoji kollektiv Azərbaycan təhsilinə öz töhfəsini verə bilmişdir.

Məlum olduğu kimi 2015-ci il noyabr ayının 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin pedaqoji kadrların müasir tələblər səviyyəsində hazırlanmasını təmin etmək, ali təhsil müəssisələrinin sayını optimallaşdırmaq, mövcud maddi-texniki və kadr potensialından istifadənin səmərəliliyini artırmaq məqsədi ilə “Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə qoşulması barədə” 1582 sayılı sərəncam imzaladı (4, s.1). Sərəncamda qeyd olunurdu ki, Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə qoşulsun. AMİ-nin Ağcabədi, Cəlilabad, Qazax, Quba, Şamaxı, Şəki və Zaqatala filialları ADPU-nun filialları hesab olunsun. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə, Təhsil Nazirliyinə, Maliyyə Nazirliyinə, Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsinə tapşırıılır ki, Sərəncamın icrası nəticəsində qənaət olunan maliyyə vəsaitlərini ADPU-nun elmi-pedaqoji potensialının gücləndirilməsinə yönəldilməsini təmin etsinlər.

2019-cu ilin sentyabr ayında dos. Mobil Məcidov Ağcabədi filialının direktoru vəzifəsinə təyin edilir. Fəaliyyətə başladığı gündən indiyə kimi filialda tədris prosesinin təlimata uyğun təşkilində və onun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsində mühüm işlər görülmüşdür. Belə ki, son 4 ildə filialın kadr potensialı xeyli gücləndirilmiş, ixtisaslı gənc mütəxəssislər filiala cəlb olunmuş, onların ixtisaslara uyğun seçilib yerləşdirilməsi həyata keçirilmiş və tələbə qəbulu planı genişləndirilmişdir. Filialın tədris binası tamamilə əsaslı şəkildə təmir edilmiş, onun dam örtüyü dəyişdirilmiş, yeni tədris otaqları yaradılmış, buraya çoxlu sayda təlim ləvazimatları, bərk və yumşaq inventarlar alınmış, hal-hazırda da həmin proses davam etməkdədir. Ümumiyyətlə, filialın maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə xeyli vəsait xərclənmişdir. 2022/2023-cü tədris ilində bu sahəyə ayrılan vəsait bir neçə dəfə artırılmışdır.

Məlumdur ki, Ağcabədi filialı, yəni keçmiş Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun əsasında yaradılmış bu filial haqqında Ümummilli lider Heydər Əliyev iki dəfə – 1973-cü və 2000-ci illərdə müvafiq qərar və sərəncam vermişdir. Belə demək mümkünsə, bu filial Ulu Öndərin mənəvi yadigarlarından biridir. Hazırda filialda Ulu Öndərin adını daşıyan “Heydər Əliyev mərkəzi” fəaliyyət göstərir, “Heydər Əliyev dərsləri” keçirilir.

Filialda işləyən müəllim və tədris köməkçi heyətin böyük əksəriyyəti vaxtilə respublikamızın erməni təcavüzünə məruz qalmış rayonlarının

sakinləridir. Tələbə kontingentinin təxminən yarısından çoxu qaçqın və məcburi köçkün ailələrindəndir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, hazırda ADPU-nun Ağcabədi filialında tədris prosesinin təşkili yeni dövrün tələblərinə tamamilə cavab verir. Son illər ərzində təlim-təربiyə işinin səviyyəsi, təşkili və həyata keçirilməsi prinsipləri, onun kadr təminatı və əldə olunmuş nəticələr təhsilin məzmununun təşkili, təlimin təşkilində dərsə verilən müasir tələblərin icrasında özünü göstərir. Xüsusilə, təhsilin keyfiyyət səviyyəsinin artırılmasında yeni tədris texnologiyalarına daha çox üstünlük verilir.

Ağcabədi filialında tələbə gənclərlə son illər aparılan işlər də təqdirəlayiqdir. Vətənpərvərlik və düşməyə nifrət hissi təربiyəsi gənclərlə aparılmış bütün işlərin əsas qayəsini təşkil edir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 günlük Vətən müharibəsinin Zəfərlə başa çatması Ağcabədi filialının pedaqoji kollektivinin və tələbə kontingentinin fəaliyyətinə yeni stimula vermişdir. Belə ki, filialın pedaqoji kollektivi müharibə dövründə döyüşən əsgər və zabıtlərin qələbəyə ruhlandırılmasında və arxa cəbhədə davamlı maarifçilik fəaliyyəti göstərməklə onlara mənəvi dəstək vermişlər. Onlarla məzun 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak etmiş, onlardan 2 nəfər şəhid olmuşdur. Filial rəhbərliyi şəhid məzunların ailələrini müntəzəm olaraq ziyarət edir, şəhid övladlarına qayğı göstərir, onların doğum və anım günlərində xatirə tədbirləri keçirirlər.

Hazırda Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Ağcabədi filialında dövlət təhsil standartlarının tələblərinə əsasən bakalavr təhsil pilləsində 11 ixtisas üzrə kadr hazırlığı həyata keçirilir: “İbtidai sinif müəllimliyi”, “Tarix və coğrafiya müəllimliyi”, “Tarix müəllimliyi”, “Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi”, “Riyaziyyat və informatika müəllimliyi”, “Riyaziyyat”, Sosial iş”, “Fizika müəllimliyi”, “Xarici dil müəllimliyi”, “Məktəbəqədər təhsil” və “Təhsildə sosial-psixoloji xidmət” ixtisasları üzrə kadr hazırlığı həyata keçirilir. Əyani təhsil üzrə 44 qrupda təxminən 1000 nəfər tələbə təhsil alır. Onların təlim və təربiyəsilə 1000-dən çox müəllim və tədris köməkçi heyət məşğul olur.

2022/2023-cü tədris ilində ADPU-nun Ağcabədi filialında 1 fakültə – Pedaqoji fakültə fəaliyyət göstərmişdir. Fakültənin nəzdində 4 kafedra fəaliyyət göstərir: “Riyaziyyat, informatika və onların tədrisi texnologiyası” kafedrası (kafedra müdiri dos. Sahib Zeynalov), “İctimai, təbiət fənləri və onların tədrisi texnologiyası” kafedrası (kafedra müdiri dos. Baxış Ələsgərov), “Pedaqogika, psixologiya və onların tədrisi texnologiyası” kafedrası (kafedra müdiri pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, baş müəllim Tahir Kərimli), “Dillər, ədəbiyyat və onların tədrisi texnologiyası” kafedrası (kafedra müdiri dos. Vaqif Allahverdiyev).

Sözgedən tədris ilində filialda 95 nəfər müəllim və tədris-köməkçi heyət çalışmışdır. Onlardan 11 nəfər dosent, 5 nəfər fəlsəfə doktoru, 19 nəfər baş müəllim, 12 nəfər isə müəllimdir. Əməkdaşlardan 4 nəfəri elmlər doktoru, 4 nəfəri isə fəlsəfə doktoru proqramı üzrə üzrə dissertantdırlar. Filialın əməkdaşlarından 4 nəfəri “Azərbaycan Respublikasının qabaqcıl təhsil işçisi” döş nişanı, 1 nəfər “Dövlət Qulluğunda fərqlənməyə görə” medalı ilə təltif olunub.

Bir məsələni də xüsusi qeyd etməliyik ki, Ağcabədi filialı Ağcabədi-də fəaliyyət göstərdiyi illərdə tədris prosesi ilə yanaşı, həm də bölgədə bir ideoloji mərkəzə çevrilmişdir. Pedaqoji kollektiv dövlət siyasətinin əhali arasında təbliği və insanların maarifləndirilməsi, Prezident, Milli Məclis və bələdiyyə seçkilərində daim dövlətçilik mövqeyi nümayiş etdirərək Ümum-millî Lider Heydər Əliyevin dövlət quruculuğu siyasətinə və onun siyasi varisi olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin təbliğ və təşviqinə sədaqət nümayiş etdirmişdir. Şübhə yoxdur ki, Ağcabədi filialının pedaqoji kollektivi 2024-cü ilin fevral ayının 7-də keçirəcək növbədənənar prezident seçkilərində hamılıqla Ali Baş Komandan, hazırkı Prezidentimiz cənab İlham Əliyevə səs verəcəkdir.

Ağcabədi filialının pedaqoji heyəti, xüsusilə də gənc tədqiqatçıları və tələbələri respublika və beynəlxalq səviyyəli elmi konfranslarda müntəzəm iştirak edirlər. Filialda Elmi Şura, Tələbə Gənclər Təşkilatı, Tələbə Elmi Cəmiyyəti və Tələbə Həmkarlar Təşkilatı kimi struktur bölmələr fəaliyyət göstərir.

Məlum olduğu kimi, 28 noyabr 2023-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev “Xankəndi şəhərində yerləşən ali təhsil müəssisəsinin əsasında Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində Qarabağ Universitetinin” yaradılması barədə Sərəncam imzalamışdır (8, s.1). Fərmandan göründüyü kimi, Qarabağ Universiteti Xankəndi Pedaqoji İnstitutunun ənənələrini davam etdirəcək. Universitetdə ilkin olaraq 24 ixtisas üzrə kadr hazırlığı nəzərdə tutulur. 2023/2024-cü tədris ilində bu tədris ocağına 1000 nəfər tələbə qəbulu planlaşdırılır. Təbii ki, gələcəkdə universitetin tabeliyində kollec və peşə liseyləri də fəaliyyət göstərəcəkdir.

Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev dəfələrlə öz müdrik kəlamlarında qeyd etmişdir ki, tarix heç nəyi silmir, tarix həmişə hər şeyi öz yerinə qoyur, tariximizin hər səhifəsi bizim üçün əzizdir. Zaman Ulu Öndərin uzaqgörənliklə söylədiyi bu fikirlərin doğru olduğunu dəfələrlə təsdiqlədi. İndi Qarabağ Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yenidən qurulur, bölgədə genişmiqyaslı abadlıq, quruculuq və bərpa işləri həyata keçirilir.

Beləliklə, ali məktəblərimizin yeni bir üzvü, keçmiş Xankəndi Peda-

qoju İnstitutunun binasında Qarabağ Universiteti 2024-cü ilin sentyabrından fəaliyyətə başlayacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin 10 aprel 1969-cu il tarixli, 143 sayılı qərarı / Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Hökumətinin qərarlar külliyyatı. B., 1969. №7, maddə 64. s.430
2. Azərbaycan KP. MK-nın və Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin 28 noyabr 1973-cü il, 377 sayılı qərarı / Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Hökumətinin qərarlar külliyyatı. B., 1973. № 22, maddə 164. s. 1557.
3. “Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 iyun 2000-ci il tarixli (349 sayılı) Fərmanı / “Xalq” qəz., Bakı, 2000, 13 iyun. s.1
4. “Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə qoşulması barədə” Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 26 noyabr 2015-ci il tarixli (1582 sayılı) Sərəncamı / “Xalq” qəz., Bakı, 26 noyabr, 2015, s.1
5. *Atakişiyev A.* Bakı Dövlət Universiteti. I hissə. Bakı: BDU, 1991, 524 s.
6. “Qarabağ Universiteti” publik hüquqi şəxsin yaradılması barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 noyabr 2023-cü il tarixli (4182 sayılı) Sərəncamı / “Respublika” qəz., Bakı, 29 noyabr, 2023, s.1
7. *Nəcəfov Ə.* Xankəndi Pedaqoji İnstitutu. Bakı: Səda, 2000, 340 s.
8. *Rüstəmov F.* Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Şuşa filialı (1989-1992-ci illər) // Azərbaycan məktəbi, 2023, № 1, s.119-125

Redaksiyaya daxil olub 05.11.2023